

NaRo

Speciální metody rozvoje nadání

Školství v ČR

- Decentralizované , značně autonomní vzdělávací systém
- Nejednotné pojetí kvality
- Limituje, pokud se srovnává kvalita napříč republikou
- Srovnání - kritéria: škola, pedagogický sbor, výuka

Obohacující kurikulum

- kvalitativní změna
- obecně: ve všech složkách aplikovaného edukačního programu
- v užším pojetí: v rámci specifických částí kurikula:
 - a) Obsah – kvalitativní (obohacování) a kvantitativní (akcelerace)
 - b) Proces – metody a organizačních formy
 - c) Produkty – výsledek vzdělávání
 - d) Prostředí – pomůcky, exkurze, spolužáci
 - e) Hodnocení
- Rozvoj učebních dovedností (komunikace, spolupráce, strategie, plánování, cíle, uč. styly ..)
- Rozvoj vysoké úrovně zájmů – témata navržená žáky zajímavější, motivující + učební pomůcky aj.
- Rozvoj intelektuálního a kreativního potenciálu žáků – samostatní, tvůrčí, vědecké myšlení
- Podpora emočního, sociálního a etického rozvoje žáků

Škola

- Osobnost ředitele
- Na tvorbě vnitřní legislativy školy v péči o nadané se podílí vedení školy nebo většina pedagogických pracovníků
- Strategie výběru nebo průběžné identifikace nadaných
- Pravidelné vyhodnocování stavu péče o nadané
- Vnitřní legislativa – není statický dokument. Specifikace a úpravy ŠVP
- Úprava organizačních forem výuky
- Návrhy na zlepšení - koordinátoři péče o nadané
- Spolupráce s dalšími institucemi
- Plány návaznosti studia

Pedagogický sbor

- Výměna zkušeností mezi pedagogy
- DVPP – pedagogická diagnostika, rozvoj kritického myšlení, individualizace ve vzd.
- Komunikace s rodiči mimo třídních schůzek, konzultační hodin, DOD – motivace rodičů k identifikace nadání v PPP, výhody IVP
- Zjišťování úrovně nadání žáka v běžných hodinách a rozvíjení bez ohledu na to, zda je diagnostikováno nebo ne

Výuka

a) Obsah

- Rozlišení základního a rozšiřujícího učiva
- Úkoly i pro „diagnostikované“ pro všechny – nenálepkovat
- Vnitřní diferenciacce - nadanější žáci si mohou vybrat náročnější variantu úkolu

b) Proces

- Nadání rozvíjeno v rámci běžných hodin
- Individuální rozvoj – soutěže, olympiády
- Aktivizující metody – diskuze, hra, projekt, hraní rolí
- Individuální a skupinové soutěživé aktivity
- Nadanější žák, pokud je hotov, není využíván jako „pomocník učitele ke slabším“
- Skupinová výuka – obměna skupin, výkonnostně heterogenní nebo homogenní. Odstupňování úloh podle náročnosti (ano-ne)
- „kontrakty“ – dohody mezi nadaným a učitelem. Rozhovor – stav.

Výuka pokr. 1

Aktivizují metody

1. **Metody heuristické, řešení problémů** – na základě znalostí a dovedností vyvozovat nové závěry
2. **Metody inscenační** – často nerovnoměrný vývoj s rozvinutou kognitivní oblastí – upevňování pozic v třídním kolektivu
3. **Didaktické hry** – šifrované texty, přesmyčky, rébusy, deskové hry
4. **Metody diskusní**

Komplexní výukové metody

1. **Skupinová a kooperativní výuka** - úskalí
2. **Samostatná práce žáků**
3. **Brainstorming, brainwriting**
4. **Projektová výuka** – dlouhodobé projekty

Výuka pokr.2

c) Prostředí

- Didaktické pomůcky
- Vlastní výukové materiály
- Učební centra
- Exkurze
- Mentoring (osobní, korespondenční)
- Pomocný učitel
- Letní programy

d) Produkt

- Zápisy do sešitů (společně s žáky)
- Domácí úlohy nejen za účelem upevnění porozumění, ale zejména pro praktickou aplikaci tvůrčího rozpracování probíraného učiva

e) Hodnocení

- Různé druhy didaktických testů
- Kritéria hodnocení jsou pro všechny žáky shodná
- Učitelé doplňují hodnocení známkou o slovní komentář a individualizují hodnocení
- Zařazování promyšlených forem sebehodnocení, žáci pravidelně vyhodnocují pokrok pomocí portfolií
- Sumativní, formativní
- Pojetí výuky s převažujícím transmisivním, konstruktivistickým, autonomním pojetí výuky

Výuka pokr.3

- **Sebehodnocení**
 - autonomní
 - Nalezení nejefektivnějšího způsobu rozvoje vlastních individuálních schopností
 - Uvědomění se, že vlastní vnitřní motivace k učení je z dlouhodobého hlediska cennější než motivace vnější
 - Naučit se objektivně monitorovat průběh učení, aktuální stav, momentální výkonnost, diagnostikovat chyby
 - Musí zvládnout emocionální složku svého hodnocení, umět si vyslechnout názor druhého
 - Nerealistické hodnocení: neadekvátní sebeobraz, neobjektivní vnímání okolí, problémy v sociálních vztazích, emoční labilita, odlišné chápání časoprostorové perspektivy
 - Podpora atmosféry spolupráce, vzájemné důvěry
- ❖ Sebehodnotící rozhovor
- ❖ Sebehodnotící dotazník
- ❖ Volný písemný projev
- ❖ Netradiční techniky sebehodnocení (/kláž, pantomima, taneční kreaace...). Doplnit je rozhovorem.
- ❖ VHODNÉ METODY KOMBINOVAT

Akcelerace

- **Urychlování školního procesu**

- jeden ze základních modelů vzdělávání nadaných
- rychlý postup v jednom, několika nebo ve všech předmětech
- není tolik organizačně náročná pro školu, ale nerespektuje principy inkluzivní pedagogiky

Akcelerační programy

a) Vnější (Gallagher, Kirk, 1989)

- předčasný vstup do školy u dítěte mladšího šesti let
- dřívější vstup na vyšší úroveň vzdělávání
- „přeskakování“ ročníků
- zhuštění ročníků (absolvování dvou ročníků v jednom školním roce). Označení jako telescoping (zredukování času potřebného na probrání konkrétního učiva)
- paralelní studium (absolvování některých předmětů na střední nebo jiné škole)
- seskupování žáků s lepšími výsledky v určitých předmětech vertikální seskupování (na základě podobné úrovně nadání se vytvoří skupiny žáků z různých ročníků). Doporučováno pouze u mimořádně rozumově nadaných dětí, které mají velmi dobrou schopnost sociální adaptace (Havigerová a kol., 2011)
- „vyjmout“ z běžné výuky (vyšší, skupiny nadaných dětí)

b) Vnitřní

- Urychlení obsahu pomocí snížení opakování
- Vynechání příliš jednoduchých úkolů, přeskočení známých částí učiva.
- děti musí být schopny řešit dané úkoly rychleji a vypracovávat úkoly na vyšším stupni obtížnosti než jejich stejně staří vrstevníci (Havigerová a kol., 2011)
- compating – v „ušetřeném čase“ se žák věnuje rozvíjejícím aktivitám podle svého zájmu

Kdy přistoupit k akceleraci

- Doporučována pouze pro děti v pásmu horních 2% inteligence – mimořádně nadané.
- Nutné zjistit **příčiny** – často nátlak učitelů ale především rodičů.
- Dítě by mělo být v dané oblasti **excelentní, emocionálně stabilní** a být připraveno na to, co ho čeká (např. starší spolužáci – viz nebezpečí akcelerace) – posouzení odborníka (psycholog).
- Učitel, který bude s dítětem spolupracovat, musí s akcelerací souhlasit, stejně tak musí souhlasit rodiče a dobrovolně souhlasit i sám akcelerovaný žák.

Klady akcelrace

- Úroveň studijních požadavků je adekvátní schopnostem nadaného – nízké nároky demotivují (*underachievement*)
- větší konkurence – starší spolužáci
- zvýšená produktivita nadaných dětí – musí se vyrovnat s náročnějšími úkoly
- méně monotónní práce a nudy - zvýšená motivace
- vyvarování se konfliktů s vrstevníky, kteří nesdílejí jejich zájmy a schopnosti.

Zápory akcelerace - 4 oblasti

1. Akademické:

- neschopnost se srovnat s vyššími nároky – přecenění schopností;
- **mezery v učivu** – nestudují systematicky;
- fyzicky či emocionálně **nezralí** – nerovnoměrný vývoj;
- postrádají **zkušenosti** z předchozích ročníků;
- větší množství vědomostí může **zbrzdit** rozvoj jejich kreativity a divergentního myšlení (zajímavé výzkumy!).

2. Emocionální:

- frustrace z vyšších nároků způsobuje **stres a vyhoření**;
- omezené možnosti k vytvoření přátelství - vede k **izolaci**;
- omezené možnosti věnovat se **zájmům a koníčkům**- vede k problémům v pozdějším životě.

Zápory akcelerace - 4 oblasti

- **3. Sociální:**

- limitované možnosti **rozvinout sociální schopnosti** v kolektivu starších spolužáků;
- nedostatek času a možností **spřátelit se s vrstevníky** a **odmítání** staršími spolužáky;
- chybí **sociální aktivity vhodné jeho věku**.

-

- **4. Omezené mimoškolní možnosti:**

- méně možností účastnit se mimoškolních aktivit s vrstevníky;
- **fyzická nevypělost** omezuje jejich začlenění do fyzických aktivit se spolužáky .

Enrichment

- prohloubení a rozšíření probíraného učiva
- obohacení (Mesárošová, 1998)
 - a) horizontální – zadávání úloh navíc (pocit – za trest)
 - b) vertikální – zadávání úloh na vyšší úrovni (Bloomova taxonomie kognitivních cílů; činnost – aktivní slovesa). Vhodnější. K dosažení vyšší cílové kategorie nezbytné důkladné zvládnutí příslušné nižší úrovně.
 - Znalost – reprodukce, vybavení, fakta teorie. Paměťové osvojení
 - Porozumění – vlastními slovy vyjádřit, definovat, popsat
 - Aplikace – použití dříve naučeného při zpracování nové látky
 - Analýza – rozklad na komponenty, vysvětlení
 - Syntéza – kombinování myšlenek k vytvoření něčeho nového
 - Hodnotící posouzení

Obohacování (enrichment)

- dítěti umožňuje poznat širší souvislosti daného tématu, vede ke komplexnějšímu porozumění a podporuje zvědavost dítěte
- mladší děti - mělo by být zaměřeno všeobecně, pro starší děti jsou vhodnější programy týkající se konkrétní tematické oblasti
- obohacování podporuje propojení poznatků v různých předmětech s praktickými problémy
- od první nebo většinou od třetí třídy jsou poskytovány obohacující programy zejména v jazykové oblasti nebo v matematice. Témata jsou navržena tak, aby se netýkala látky, která je probírána ve třídě nadaného dítěte. Témata mohou být například matematické a geometrické hádanky, cizí země a jejich kultury, literatura, fotografování, ochrana přírody apod. (Havigerová a kol., 2011).

Model otáčivých dveří

- Obohacování učiva může fungovat na dobrovolnické bázi
- Neznámějším modelem **Renzulliho model otáčivých dveří** (Revolving Door Model, Renzulli, 1998).
- model postavil na dobrovolnickém základě. Nerespektuje americkou tradici, že do programů pro nadané by měli být žáci předem pečlivě selektováni a testováni. Naopak jim poskytuje "otevřené dveře". Nechává žáky, kteří mají o rozšiřující program zájem, aby se sami přihlásili. Obsah programu je však velmi náročný a nedovolí neproduktivním žákům setrvat - dveře se znovu otočí a v programu zůstávají jen ti nejschopnější.

Modifikace vzdělávacího procesu

- Změna ve způsobu vedení výuky
- Zařazování různých vyučovacích metod a forem akceptující potřeby nadání
- Podpora motivace, samostatnosti, kooperaci, komunikace, tvořivosti, představivosti, rozvoj kritického myšlení
- Metody kompenzující možné problémové osobnostní stránky jedince – metody inscenační, situační, diskusní.
- Vhodné produktivní pro všechny žáky
- Využívání co nejvíce odlišných výukových strategií, včetně metody frontální

Principy práce s nadanými dětmi ZŠ

- **učení objevováním** – při této formě výuky je třeba u dětí vzbudit zvědavost a zájem o jevy jako takové a vést děti k tomu, aby chtěly samy objevovat
- **učení hrou** – děti mohou samy vybrat obsah probírané látky, časové rozvržení atd.
- **učení komunikací** - děti se učí vyjadřovat svoje myšlenky, názory a pocity. Učení komunikací může sloužit k navození dobré společenské a emocionální atmosféry ve třídě
- **informující učení** - typ výuky, kdy by učitel měl záživnou a nemonotónní formou podat učební látku
- **učení cvičením a opakováním** – mělo by probíhat netradičně, protože nadané děti nemají rády časté opakování známých věcí
- **orientované učení** - dítěti je přednesen netypický problém a dítě má přijít na jeho řešení, případně vyhledat nové informace a interpretovat je.

Metoda I.N.S.E.R.T.

(Interaktive Notting Systém for Efektive Reading and Writing)

- Během čtení žák na okraji dělá poznámky, značky.
Např.
 - ✓ potvrzení známé informace
 - rozpor s tím, co si myslíš
 - + nová informace, které se důvěřuje
 - ? informace, které žák nerozumí
- Následně má každé dítě připravenou tabulku s určitým počtem sloupců s danými znaménky a do sloupce pod znaménkem zapíše hlavní myšlenku o konkrétním jevu

Metoda expertních skupin

- text pro skupiny
- Úkoly odlišné pro členy skupiny
- Heterogenní skupiny – úkoly očíslované
- „experti“ podle náročnosti – expertní skupina – členové se vrací zpět do kmenové skupiny
- Přirozená, cílená diferenciac

Skupinová výuka

- Rozdělení rolí, kompetencí
- Vyhledávači zdroje
- Zapisovatel
- Prezentátor

Mastery learning

zvládající učení

- Koncipoval B.S. Bloom (odmítá dělení žáků na dobré a špatné)
- Systém vyučování - žáci nejsou časově omezováni, mohou pracovat vlastním tempem. Slabší dostávají častější zpětnou vazbu o postupu i pomoc

Nabídka služeb NAGC

<http://www.nagcbritain.org.uk/>

- <https://www.potentialplusuk.org/>